

Akademisyenlerin Ya am Kaliteleri Üzerine Bir Çalı ma: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örne i

Birol TOPÇU¹, Sinan SARAÇLI², Pınar DURSUN³, Cengiz GAZELO LU²

ÖZET

Bu çalı mada, Dünya Sa lık Örgütü'nün (1993) bireylerin ya am kalitesini ölçmek için geli tirdi i ya am kalitesi ölçe i kısa formu kullanılarak, akademisyenlerin bedensel sa lık, psikolojik sa lık, sosyal ili kiler ve çevre boyutlarındaki ya am kalitelerini do rulayıcı faktör analizi ile incelenmesi amaçlanmı tır.

Kolayda örneklem yoluyla Afyon Kocatepe Üniversitesi ANS kampüsündeki fakültelerde görev yapan 131 (28 bayan, 103 erkek) akademik personele Ya am Kalitesi Ölçe i Kısa Formu uygulanmı tır. Çalı manın istatistiksel analiz sürecinde LISREL programı ile Do rulayıcı Faktör Analizinden (DFA) yararlanılmı tır. DFA sonucunda, model göstergeleri istatistiksel olarak kabul edilebilir bulunmu tır.

Alt boyutlar bakımından psikolojik sa lık, sosyal ili kiler ve çevresel ko ullar arasında olumlu yönde bir ili ki katsayısı elde edilirken, bedensel sa lık bu üç alt boyutla olumsuz yönde ili kili oldu u saptanmı tır.

Bilim, hizmet ve e itim sektöründe yer alan akademisyenlerin ya am kalitelerini belirlemek ö rencilere yönelik tutum, davranı ve rol modeli olma ve e itsel alanda i performanslarını etkilemesi bakımından oldukça önemli oldu u dü ünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ya am Kalitesi; Whoqol-Bref Ölçe i; Do rulayıcı Faktör Analizi.

A Research on Quality of Life of Academicians: The Sample of Afyon Kocatepe University

ABSTRACT

In this study, it was aimed to perform a confirmatory factor analysis (CFA) in order to examine the physical health, psychological health, social relations, and environmental domains of quality of life levels of academicians with a brief form of Quality of Life assessment developed by World Health Organization (1993).

Through convenient sampling method, WHOQOL-BREF form was administered to 131 academicians (28 females, 103 males) working at various faculties of Afyon Kocatepe University in ANS campus. Confirmatory Factor Analysis with LISREL Software was utilized in the process of statistical analysis. As a result, model indices were found to be statistically acceptable.

Regarding domains of the scale, it was revealed that psychological health, social relations, and environmental conditions were positively affected from each other, whereas, physical health was negatively associated with the rest of them.

Determining quality of life of academicians working for science, service and educational sectors is thought to be very important in terms of affecting job performances of academicians in educational field and their attitudes, behaviors, being role model toward students.

Keywords: Quality of Life; Whoqol-Bref Assessment; Confirmatory Factor Analysis

G R

Ya am kalitesi ya da kaliteli ya am kavramı bireylerin ve toplumların genel bir iyi olu ya da iyilik hali düzeylerini betimlemek için kullanılan, karma ık, çok boyutlu ve dinamik bir kavramdır (1,2). Son yıllarda sa lık, e itim, ekonomi ile siyaset bilimi alanyazınlarında ilgi gören ara tırma konularından biri haline gelen kaliteli ya am kavramı, ço ülkenin uluslararası sa lık ve ekonomi politikalarını belirlemesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Ne var ki, kuramsal olarak

¹ Namık Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik ve Tıbbi Bili im Anabilim Dalı.

² Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü.

³ Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü.

Correspondence: Dr. Sinan SARAÇLI, e-posta: ssaracli@aku.edu.tr

Bu çalı manın bir kısmı Uluslararası Katılımlı XIV. Ulusal Biyoistatistik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmu tır.

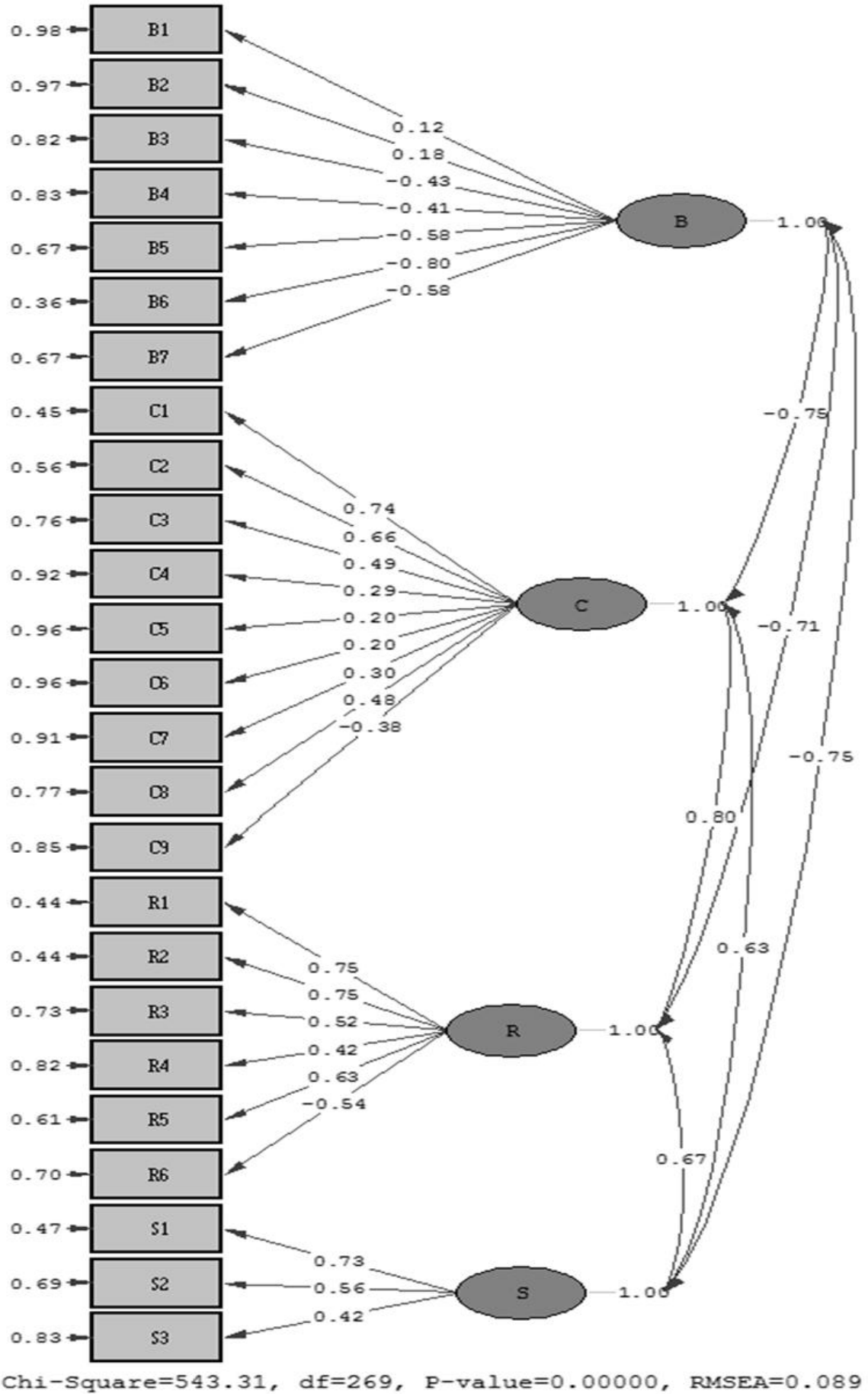
kaliteli ya am kavramının tanımı halen tartışmalıdır. Bunun temel nedeni ise ya am kalitesi tanımının göreceli olması. Bu kavramın bir deyişle ki iden ki iye göre de i mesidir (1). Örnek olarak, Young ve Longman'a (3) göre fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerin tatmin edilmesi ya am kaliteli kılar. Tam'a (4) göre ise öznel iyi olma hali kaliteli ya amın anahtarıdır. Kavramsallaştırma çalışmaları bağlamında, 1993 yılında Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization,WHO) kültürlerarası bir karşılaştırma yapabilmek, uluslararası geçerli ve güvenilir bir ya am kalitesi değerlendirme aracı geliştirebilmek amacıyla kapsamlı ve geniş çapta bir proje başlatılmış ve buna bağlı olarak birçok ölçme aracı oluşturulmuştur (örn.,WHOQOL-100, WHOQOL-BREF, WHOQOL-OLD) (5,6). Halen 15 ülkede ve 12 dilde geçerli olan WHOQOL ölçeği geliştirme projesine ise Türkiye ekibi 1995 yılında katılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre ya am kalitesi "bireylerin yaşamlarındaki durumlarını içinde yaşadıkları kültür ve değerler sistemi bağlamında ve amaçları, beklentileri, standartları ve kaygılarıyla ilişkilendirerek algılamaları" olarak tanımlanmaktadır (6,7). Bu çalışmada kullanılan 26 maddelik WHOQOL-BREF ölçeği ya am kalitesini bedensel sağlık, psikolojik sağlık, sosyal ilişkiler ve çevresel sağlık olmak üzere dört temel boyutta değerlendirir (6,8). Bu temel boyutlar birbirleriyle ilişkili ancak ayrı etmenler olup, insanın, sağlık psikolojisindeki biyopsikososyal bir varlık olduğu ön kabulüne dayanmaktadır. Boyutlar arasında dinamik bir etkileşim söz konusudur. Yani, bir alanda meydana gelen bozulmalar diğer alanları da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Örnek olarak, sosyal ilişkilerdeki önemli bir figür kaybı, bireyin psikolojik ve bedensel iyi olma durumu önemli ölçüde zedeleyebilmekte ve hatta bireyin eski sağlıklı yaşamı kavması sekiz yılını alabilmektedir (9). Dünyada artan küreselleşmeyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, neoliberal politikalar gerek birey üzerinde gerekse kurumlarda hızlı toplumsal değişimlere neden olmaktadır. Bireysel bazda, bireylerin sahip olduğu rollerin ve çatışmaların artması, ilişkilerin karmaşıklaşması ve sınırların bulanıklaşması özellikle kişiler arası ilişkilerin yoğun deneyimlendiği özellikle hizmet sektörü mesleklerini, sorunlara daha açık hale getirmektedir. Kurumsal bazda ise, bu değişimlerin en belirgin yansımaları sağlık, bilim ve eğitim alanlarında kendini göstermekte, özellikle yükseköğretim kurumlarında ve akademisyenleri besleyen ekonomik ve sosyal dinamiklerde gözlenmektedir (10). Akademisyenleri etkileyen dinamikler arasında başta akademik etkinlikler, görev tanımları, sorumluluklar ve mesleki yeterlilikler sayılabilir. Akademisyenlerin görev kapsamında, hem öğretim hem de bilimsel araştırma etkinliklerinin bulunması, onları oldukça hassas bir konuma getirmektedir. Bir başka deyişle, akademisyenlerin karşılaştıkları en belirgin problemler arasında; öğretim ya da araştırma rolü çatışması, görev tanımlarının belirsizliği, mesleki yeterlilikler ile ilgili sorunlar, yetersiz çalışma koşulları, adaletsiz ders yükü ve dağılımı, gelir düşüklüğü, mesleki doyumun yetersizliği, kadro sıkışıklıkları, akademik etkinliklere verilen desteğin azlığı, öğrencilerin talepleri ve meslektaşlarıyla ilişkiler ile rekabet ortamı gibi sorunlar

sayılabilir (11,12). Bu nedenlerle akademisyenlerin ya am kaliteleri bozulmakta, onların sıklıkla tükenmişlik ya amalarına, hatta bedensel ve psikolojik sağlıklarını yitirmelerine yol açabilmektedir. Benzer bir şekilde, lise öğretmenleriyle yapılan bir çalışmada, okuldaki araştırma koşullarının, öğretmenlerin bedensel ve ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olduğu bildirilmektedir (13). Öğrencilerin akademik başarılarının ise akademisyenlerin doyumundan etkilendiği bilgisi de göz önüne alınca bu çalışmanın önemi daha da vurgulanabilir (14). Tüm bu etmenlerin ışığında, bu çalışmada, akademisyenlerin bedensel sağlık, psikolojik sağlık/iyi olma, sosyal ilişkiler ve çevre boyutlarındaki ya am kalitelerini, Dünya Sağlık Örgütü'nün bireylerin ya am kalitesini ölçmek için geliştirdiği ya am kalitesi ölçeği ile doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışma ile bireylerin ya am kalitesi ve alt boyutları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın ana kütesini Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsü'nde görev yapan tüm akademisyenler olmaktadır. Örneklem olarak, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Kolayda örnekleme yoluyla 131 (28 bayan, 103 erkek) akademik personele (45 araştırma görevlisi, 12 öğretim görevlisi, 8 araştırma görevlisi doktor, 4 öğretim görevlisi doktor, 41 yardımcı doçent, 16 doçent, 5 profesör) ulaşılmıştır. Katılımcıların ya am aralıkları 23 ile 65 arasında değişmekte olup ve ya am ortalamaları 34.86'dır (SS=8.31). Medeni durum bakımından ise, tüm katılımcılardan 42'si hiç evlenmemiş, 87'si evli, 1'i boşanmış ve 1'inin ise eşi vefat etmiştir. Anketler akademisyenlerin üniversitedeki ofislerine ziyaret sonucu toplanmış ve ölçeği doldurmaları yaklaşık 10 dakikalarını almıştır. Veri toplama aracı olarak, yalnız Dünya Sağlık Örgütü Ya am Kalitesi Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü Ya am Kalitesi Ölçeği Kısa Formu Dünya Sağlık Örgütü kaliteli yaşamı "bireyin içinde yaşadığı kültür ve değerler sistemi içinde, amaçları, beklentileri, standart ve kaygılarıyla ilişkili olarak yaşamını nasıl algıladığı" üzerine tanımlar. WHOQOL-BREF, Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilmiş ve 6 alt boyuttan oluşan WHOQOL-100'ün kısa formudur. WHOQOL-100'den 24 bölümün her biri için birer soru çıkartılarak ve genel sağlık ve yaşam kalitesiyle ilgili iki soru eklenerek oluşturulmuştur. 26 maddeden oluşan ve 5'li derecelendirme tipine sahip bu ölçek "1=Hiç Memnun Değilim, 5=Çok Memnunum" şeklinde hazırlanmıştır. Anksiyete, uyku, enerji gibi bedensel sağlık, olumlu duygular, özgüven, beden imgesi gibi psikolojik sağlık, sosyal destek, kişisel ilişkiler gibi sosyal ilişkiler ve ekonomik durum, ulaşılabilir, güvenli ortam, sağlık koşulları gibi çevresel sağlık olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Alınan yüksek puan, yüksek yaşam kalitesine işaret etmektedir. Türkiye uyarlaması Eser ve arkadaşları (8) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye adaptasyonunda çevre ile ilgili bir soru daha bulunmakta ve toplam 27 soruyu

ekil 1. Bedensel Sa ılık, Çevresel Ko ullar, Psikolojik Sa ılık ve Sosyal ili kilere ait DFA Modeli

kapsamaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, sıklık grupta bedensel sıklık boyutunda .76, psikolojik sıklık boyutunda .67, sosyal ilişkiler boyutunda .56 ve çevre boyutunda .74 olarak elde edilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği .51 ile .81 arasında değişmektedir.

statistiksel Analiz

Doğrusal yapı faktör analizi, (DFA) gözlenebilir faktörlerden oluşan (gizil değişkenler) faktöriyel bir modelin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirme amaçlamaktadır (15).

DFA'da analiz süreci gözlenen değişkenlerin bir setiyle bağımlı ve faktörler altında daha küçük bir sayı kullanılarak değişkenler arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılır. DFA'nın özelliği, önceki araştırma kanıtları veya teori yoluyla sürdürülmesidir. DFA'da gizil değişkenler içsel ya da dışsal olabilir. Bir dışsal değişken, çözümlemede yer alan bağımlı değişkenlerce etkilenmez. Bir içsel değişken ise modeldeki bir veya daha çok değişkenden etkilenir (16).

Psikoloji, sosyoloji, eğitim, ekonomi ve pazarlama gibi pek çok alanda asıl ilgilenilen kavramları genellikle doğrudan ölçülemezler. Psikolojide, kişinin kendine bakışı ve motivasyon; eğitimde sözlü yetenek ve eğitimin beklentisi; iktisat da ise davranışlar, müşteri memnuniyeti, kalitenin algılanması gibi kavramlar gizil değişkenlere örnek olarak verilebilir (17). Bu bağlamda derlenen veriler LISREL paket programı yardımı ile DFA ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Yapılan DFA analizine göre ekil 1.'den de görüleceği üzere, $Ki-Kare/sd = 543,31/269 = 2,02 < 3$ ve $RMSEA=0,089$ de eri 0,08-0,10 arasında değerlendirildiği için kabul edilebilir bir uyumu gösterir. $p<0,0001$ değerini aldığı için modelimiz %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Kurulan model için elde edilen RMSEA kriteri incelendiğinde elde edilen 0,089 değerinin 0,05 ile 0,10 değerleri arasında olduğu undan kabul edilebilir bir değerlendirildiği görülmektedir.

Ölçeğin dört alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkisine gelince, bedensel sıklığın, çevresel koşullar, psikolojik sıklık ve sosyal ilişkiler ile ilişkisi olumsuz yönde olup, diğer üç alt boyut birbirini olumlu yönde etkilemektedir.

Ekil 1'de gösterildiği üzere, bedensel sıklık ile çevresel koşullar arasında ilişki katsayısı -0,75 olarak saptanmıştır. Bedensel sıklık değişkeninde meydana gelecek bir birimlik artış, çevresel koşullardan memnuniyeti bir birim azaltacaktır. Benzer şekilde, bedensel sıklık ile psikolojik sıklık arasında ilişki katsayısı -0,71 olarak saptanmıştır. Bedensel sıklık değişkeninde meydana gelecek bir birimlik artış, psikolojik sıklığı bir birim azaltacaktır. Bedensel sıklık ile sosyal ilişkiler arasında ilişki katsayısı -0,75 olarak hesaplanmıştır. Yani, çevresel boyut değişkeninde meydana gelecek bir birimlik artış sosyal ilişkiler alandaki memnuniyeti -0,75'lik bir azalma ile etkilemektedir. Öte yandan, çevresel koşullar ile psikolojik sıklık arasındaki olumlu yönde ilişki katsayısı 0,80, sosyal ilişkiler arasındaki olumlu yöndeki ilişki katsayısı 0,67 olarak hesaplanmıştır. Çevresel koşullardaki bir birimlik artış, psikolojik ve sosyal ilişkiler boyutlarında da bir birimlik artışa neden olmaktadır. Psikolojik sıklık ile sosyal ilişkiler

arasındaki ilişki bakımından ise, olumlu yönde bir ilişki katsayısı 0,67 elde edilmiştir. Sosyal ilişkilerde meydana gelebilecek olumlu bir artış, psikolojik sıklığı da olumlu yönde etkilemektedir.

TARTI MA

Bu çalışmada, Dünya Sağlık Örgütü'nün bireylerin çeşitli kültürlerde yaşam kalitesini ölçmek için geliştirdiği yaşam kalitesi ölçeği ile akademisyenlerin bedensel sıklık, psikolojik sıklık/iyi oluş, sosyal ilişkiler ve çevresel sıklık boyutlarındaki yaşam kalite düzeyleri ve aralarındaki ilişki DFA ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, model göstergeleri anlamlı olarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, çevresel koşullar, psikolojik sıklık ve sosyal ilişkiler birbiriyle olumlu yönde ilişkilili olup, bedensel sıklık ile olumsuz yönde etkili olduğu saptanmıştır. Yani, akademisyenlerin içinde buldukları çevresel koşullar olumlu ise bu durum psikolojik durumlarını da olumlu yönde, olumsuz ise bu durum psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer şekilde, psikolojik durumlarının sıklıklı olması sıklıklı sosyal ilişkiler kurabilmeleri anlamına gelmektedir. Psikolojik sıklığın bozulması sosyal ilişkilerin de bozulmasına yol açmaktadır. Sosyal ilişkilerinden alınan doyum ya da memnuniyet, çevresel koşulların da olumlu algılanmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın, çevresel koşullar, psikolojik sıklık ve sosyal ilişkiler arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişkinin varlığı bulgusuna paralel olarak Cankovic ve arkadaşları (18) yaptıkları çalışmada, çevre ile toplam yaşam kalitesi arasında olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Fiziksel koşulların yeterliliği, güvenli bir ortam, yeterli finansal koşullar, boş zaman değerlendirme olanakları, sıklık hizmetlerinden yararlanabilme, ulaşım olanakları gibi çevresel boyut koşullarının kaliteli yaşam algısıyla daha fazla ilgili olduğu görülmektedir. Bu bulguyu, bir yaşam tarzı olan akademisyenlik bağlamında değerlendirilecek olursak, akademisyenlerin sıklık ulaşımları, ekonomik gelirleri, güvenli bir ortam, boş zamanları değerlendirme olanakları gibi çevresel koşullarını ve sosyal ilişkilerinin niteliklerini en fazla vakit geçirdikleri yerleri yani görev yaptıkları üniversiteler olmaktadır. Meslektaşlarıyla güvene dayanan sıklıklı ve görece derinlikli ilişkilerin varlığına dayanan kaliteli sosyal ilişkiler, kaliteli zaman, psikolojik sıklığı olumlu yönde etkilemektedir. Nitekim, depresyon, anksiyete bozuklukları ve psikosomatik bozukluklar gibi psikolojik sıklığı ciddi yönde tehdit eden en önemli kavramlardan biri olan örgütsel psikolojik baskı-mobbing (19) konusunda akademisyenler üzerinde Türkiye'de gerçekleştirilen bir çalışmada, akademisyenlerin meslekte ve üstlerinden en fazla "dedikodu ve alaya maruz kalma", "yok sayılma ya da dışlanma", "bölümle ilgili önemli bir bilginin paylaşılması", "çabaların önemsenmemesi", "fikirlere çalınması", "sözel iddet" ya adıkları ortaya çıkmıştır (20). Bu ve benzeri çevresel koşulların, kurulan yüzeysel ve samimiyetsiz sosyal ilişkilerin bireyin sadece psikolojik sıklığını değil, aynı zamanda doyumunu, verimliliğini ve ö rencileriyle olan ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Benzer şekilde, akademisyenlerin ilişki

doyumunu ara tıran bir çalı mada, ya ı büyük olanların olmayanlara, ö retim üyelerinin ö retim görevlilerine, unvanı yüksek olanların olmayanlara, kıdem süresi fazla olanların olmayanlara, yurtdı ında bulunanların bulunmayanlara göre i doyumlarının daha yüksek oldu u saptanmı tır (14). Bu ba lamda, akademisyenlerin akademik etkinliklerinin artırılmasının, yurtdı ı gibi bilimsel aktivitelere katılma olanaklarının sa lanmasının, kıdem ve unvanların yükselmesinin önündeki engellerin ortadan kaldırılmasının, rekabet ortamının azaltılmasının ve gelirin artırılmasının, bireylerin psikolojik sa lıklarını da artıraca ı yorumu yapılabilir.

Çalı manın bedensel sa lık boyutunun di er ya am kalitesi boyutları, sosyal ili kiler, çevresel ko ullar ve psikolojik sa lık ile kurdu u olumsuz yöndeki ili kisi, beklenmedik bir bulgudur. Bedensel sa lık a rı, uyku, fiziksel hareketlilik, aktiviteler ve çalı ma gücüne sahip olma gibi bedensel konulardaki i levselli i içermektedir. Bu alandaki memnuniyetsizli in, sosyal ili kilerdeki memnuniyeti, psikolojik sa lı ı ve çevresel ko ullardan alınan memnuniyeti olumsuz yönde etkilemesi sa lık psikolojisinin temel varsayımlarından olan biopsikososyal Model ile çeli mektedir. Biopsikososyal bir canlı olan insan, ya amının biyolojik, psikolojik ve sosyal her boyutunun birbiriyle olumlu yönde ili kili olması varsayımına dayanır (21). Bu bulgu örneklem, uygulama ya da ölçüm aracı gibi metodolojik ya da kültürel bir nedenden kaynaklanıyor olabilir. Bu bakımdan bu bulgu ileride özellikle kültürlerarası çalı maların konusu olabilir.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu çalı mada, Dünya Sa lık Örgütü'nün tanımladı ı kaliteli ya am tanımı do rultusunda akademisyenlerin genel ya am kalitelerinin ve alt boyutlarının neler oldu unu modellemek amaçlanmı tır. Bedensel sa lı ın, çevresel ko ullar, psikolojik sa lık ve sosyal ili kiler ile olumsuz yönde ili kisi ile birlikte di er alanların birbirlerini olumlu yönde etkiledi i saptanmı tır. Bu bulgular, özellikle, bilim, hizmet ve e itim sektöründe yer alan akademisyenlerin ya am kalitelerini belirlemek ve ilgili oldukları bilimsel alana katkıları, toplumsal hizmet olarak yeti tirdikleri ö rencilere yönelik tutum, davranı ve rol modeli olma ve e itsel alanda i performanslarını etkilemesi bakımından oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Chappell P, Wirz S. Quality of life following spinal cord injury for 20-40 year old males living in Sri Lanka. *Asia Pacific Disability Rehabilitation Journal*. 2003; 14(2): 162-78.
2. Felce D. Defining and applying the concept of quality of life. *Journal of Intellectual Disability Research*. 1997; 41(2): 126-37.
3. Young KJ, Longman AJ. Quality of Life and Persons with Melanoma: A pilot study. *Cancer Nursing*. 1983; 6(1): 219-25.

4. Tam SF. Quality of Life: Theory and Methodology. *International Journal of Rehabilitation Research*. 1998; 21: 365-74.
5. Saxena S, Carlson D, Billington R, Orley J. The WHO quality of life assessment instrument (WHOQOL-BREF): the importance of its items for cross-cultural research. *Quality of Life Research*. 2001; 10: 711-21.
6. Skevington SM, Lofty M, O'Connell KA. The World Health Organization's WHOQOL-BREF Quality of life assessment: psychometric properties and results of the international field trial a report from WHOQOL-Group. *Quality of Life Research*. 2004; 13(2): 299-310.
7. World Health Organization. WHOQoL Study Protocol. WHO (MNH7PSF/93.9). 1993.
8. Eser E, Fidaner H, Fidaner C, Yalçın Eser S, Elbi H, Göker E. WHOQOL-100 ve WHOQOL-Bref'in Psikometrik Özellikleri. 3P (Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji) Dergisi (Ek2). 1999; 7: 23-40.
9. Gomez V, Krings F, Bangerter A, Grob A. The influence of personality and life events of subjective well-being from a life span perspective. *Journal of Research in Personality*. 2009; 43: 345-54.
10. Odaba ı F, Fırat M, zmırlı S, Çankaya S, Mısırlı A. Küreselle en Dünyada Akademisyen Olmak. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2010; 10(3): 127-42.
11. Ergin C. Akademisyenlerde tükenmi lik ve çe itli stres kaynaklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 1995; 12: 37-50.
12. Budak G, Sürgevil O. Tükenmi lik ve tükenmi li i etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ili kin akademik personel üzerine bir uygulama. *DEU BF Dergisi*. 2007; 20: 95-108.
13. Yang X, Ge C, Hu B, Chi T, Wang L. Relationship between quality of life and occupational stress among teachers. *Public Health*. 2009; 123: 750-5.
14. Bilge F, Akman Y, Kelecio lu H. Ö retim elemanlarının i doyumlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi*. 2007; 32: 32-41.
15. im ek ÖF. Yapısal E itlik Modellemesine Giri Temel lkeler ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Ekinoks; 2007.
16. Yılmaz V, Çelik H. LISREL ile Yapısal E itlik Modellemesi I. Ankara: Pegem Akademi; 2009.
17. Akıncı DE. Yapısal E itlik Modellerinde Bilgi Kriterleri [Doktora Tezi]. stanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; 2007.
18. Cankovic S, Ac-Nikolic E, Susnjevic S, Cankovic D, Radic I, Harhaji S. Environment and quality of life of older people. *Health Medicine*. 2012; 6(5): 1815-20.
19. Neidl K. Mobbing and well-being: Economic and personnel development implications. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 1996; 5(2): 239-49.
20. Yelgeçen Tigrel E, Kokalan O. Academic Mobbing in Turkey. *International Journal of Social and Human Sciences*. 2009; 3: 1028-36.
21. Kowalski R, Westen D. *Psychology*. 4th ed. USA: John Wiley & Sons; 2005.